

TEGEN DE KWAKZALVERIJ

UITGAVE VAN DE VERENIGING TEGEN DE KWAKZALVERIJ, VERENIGING TOT EVALUATIE VAN ALTERNATIEVE BEHANDELMETHODEN EN TOT BESTRIJDING VAN DE KWAKZALVERIJ

Redacteur J. Th. Balk, Keeverberg 54, 1082 BE Amsterdam

Verschijnt 5 x per jaar

MAASTRICHT WAARSCHUWT CHINA VOOR DE LAATSTE KEER, OF DE ZELFGEKOZEN CONTRAMINE VAN KNIPSCHILD. (I)

Huisarts en wetenschap is het maandblad van het Nederlands huisartsengenootschap. Dit genootschap is opgericht in de jaren vijftig om de wetenschappelijke basis van de huisartsengeneeskunde te bestuderen en te verdiepen. In dit orgaan werd van mei t/m juli 1988 een serie van acht artikelen gepubliceerd over acupunctuur. Auteurs van deze artikelenserie waren G. ter Riet en J. Kleinen, artsen en prof. dr. P. Knipschild, arts en hoogleraar epidemiologie aan de Maastrichtse universiteit.

Het onderzoek, dat mede werd mogelijk gemaakt door een subsidie van WVC van f 150.000,00, beschrijft allereerst de oorsprong en de mogelijke werkingsmechanismen van de acupunctuur. Vervolgens is met

behulp van diverse computerbestanden de gehele wereldliteratuur nagegaan met betrekking tot acupunctuur in het algemeen en acupunctuur toegepast bij een aantal specifieke klinische problemen. De resultaten van alle beschikbare klinische studies werden niet alleen klakkeloos opgeteld en verdeeld in zoveel procent positief en zoveel procent negatief. Nee, de auteurs pasten de zogenaamde meta-analyse toe, dat is een thans snel aan populariteit winnende methode van literatuuronderzoek, waarbij niet alleen de uitkomst van het onderzoek maar ook de bewijskracht ervan (beoordeeld aan de hand van de toegepaste methodologie) wordt meegenomen (als geen meta-analyse wordt toegepast, maar slechts wordt

In Groningen tekenden afgevaardigden van de universiteit van Shanghai een overeenkomst met de sub-faculteit tandheelkunde van de universiteit van Groningen. Hier ziet men de heren dr. Lu DeMing,

directeur H. Vermeulen, dr. Chen Han Ping, Zhang en dr. Zhang Quen (v.l.n.r.). Het ging om de eerste "erkende" opleiding in Europa voor acupunctuur.

Foto: Frank Straatemeier EFG

Vereniging tegen de Kwakzalverij

Opricht 1 januari 1881

Correspondentie-adres: Bergse Dorpsstraat 101
3054 GC Rotterdam; tel 010-4187149

BESTUUR:

Voorzitter: C.N.M. Renckens, Hoorn

Secretaris: I.A. van de Graaff, Rotterdam

Penningmeester: H.A.M. Voorbij, Zwolle

Leden: D. Uitterdijk, Medemblik

mr. Th. Douma, Haarlem

C.P. van der Smag, de Bilt

prof. dr. H. Timmerman, Amsterdam

Adviserende leden:

S. Lelie, Middelburg

prof. dr. F.A. Nelemans, Duivendrecht

Postgiro van de Vereniging: 32237 ten name van
Penningmeester van de Vereniging tegen de Kwakzalverij, Zwolle.

De **contributie** bedraagt thans minimaal f 40; voor studenten en leerlingverpleegkundigen f 10; begunstiger wordt men door een schenking aan de vereniging van minimaal f 100.

---

opgeteld en afgetrokken, dan krijgt men zoets als wij recent nog konden aantreffen in het "politiek manifest" van het koepeloverleg Alternatieve Geneeswijzen, waarin er op wordt gewezen dat van "van Dijk en Aakster reeds lang in 1980 melding maakten van 66 effectonderzoeken inzake de alternatieve geneeswijzen, waarvan er 48 wezen op een positief effect (73%)" : onbenulliger kan het niet).

Zinvol onderzoek

Interessant en onverwacht is dat uit het literatuuronderzoek bleek dat er in China nauwelijks systematisch en goed onderzoek naar de effectiviteit van acupunctuur is gedaan. Na de wederopbloei van acupunctuur in China (verordonneerd door Mao) is in de Sovjet Unie wel veel onderzoek gedaan. Het niveau van dit onderzoek is volgens de auteurs beneden alle peil en blijkt dus volstrekt onbruikbaar. Het zinvolle onderzoek is afkomstig uit het Westen!

De auteurs onderzochten de beschikbare wereldliteratuur over acupunctuur bij de volgende indicatie: chronische pijn, pijnklachten in en om de wervelkolom, reumatoïde artritis, migraine en spanningshoofdpijn, astma, stoppen met roken, en alcohol en drugs. Ze eindigden met een nawoord en enkele aanbevelingen.

Macht van het irrationele

De artikelen zijn geschreven in een prettige stijl en getuigen van een grote eruditie op het onderhavige gebied. Lezing ervan kunnen wij allen zeker aanbevelen en dat beslist niet alleen omdat de conclusies geheel in lijn liggen met de opvatting van onze

vereniging die de oudchinese naaldkunst altijd al met Hollandse nuchterheid heeft bekeken, maar evenzeer wegens de talrijke wetenswaardigheden en de vele zeer palatable citaten, waarvan wij er enkele zullen aanhalen. Zo citeren de auteurs in het eerste artikel dat o.a. gaat over het werkingsmechanisme van de acupunctuur ene Findley die in 1953 over placebo's schreef "Man in distress wants action-rational action if possible, of course, but irrational action, if necessary, rather than one at all". De kwakzalverij leeft grotendeels dankzij dit fenomeen!

Veelzeggende conclusies

We laten hier de conclusies van de auteurs letterlijk volgen:

- De effectiviteit van acupunctuur op de rug- en nekpijn mag niet als bewezen worden beschouwd.
- Duidelijk is dat de effectiviteit van acupunctuur bij reumatoïde artritis niet als bewezen mag worden verondersteld.
- De effectiviteit van acupunctuur bij patiënten met chronische pijn is in deze studies niet zeker in alle redelijkheid aangetoond. (In dit artikel is een mooi citaat van de kerkvader Augustinus)
- Men kan redelijkerwijs niet de conclusie trekken dat acupunctuur werkt bij migraine en/of spanningshoofdpijn.
- De effectiviteit van acupunctuur op aangezichtspijn mag niet als bewezen worden aanvaard. (N.B. In het Nederlands Tijdschrift voor Geneeskunde noemde de Nijmeegse anaesthesist Kho in 1987 daarvoor de acupunctuur nog als de aangewezen therapie, dit in kritiekloze navolging van een W.H.O.lijst van indicaties)
- De werkzaamheid van (electro-) acupunctuur op asthmatische aandoeningen mag zeker niet als bewezen worden beschouwd.
- Er is geen bewijs dat acupunctuur bij het stoppen met roken effectiever is dan placebo-acupunctuur.
- Overtuigende bewijzen dat acupunctuur zinvol is bij alcohol- en heroïneverslaving ontbreken. (N.B. de Amsterdamse Jellinekliniek plaatste recent een advertentie waarin een arts-acupuncturist werd gevraagd. CR)

Tot in het onzinnige

Het nawoord van de auteurs begint met een citaat van de Ierse epidemioloog Peter Skrabanek. Deze is auteur van het fraaie boek "Examining holostic medicine", hij introduceerde o.a. het begrip quackupuncture sprekend over acupunctuur en is medeoprichter van onze Engelse zusterorganisatie "Quackbusters". De auteurs citeren van hem een uitspraak uit 1986: "By choosing unbelief, we do not rule out a subsequent change of opinion, based on new evidence, and thus nothing is lost; whereas, by being gullible, we lose reason from the very beginning", ware woorden. De slotconclusie van de auteurs is duidelijk. acupunctuur is waarschijnlijk een tot in het onzinnige uitgebreide theorie die gefundeerd is op het verschijnsel dat mensen met kiespijn hieraan voortdurend minder aandacht schenken als men hun met een hamer op de duim slaat. Aldus sluiten de Maastricht-

tenaren zich aan bij Mann die reeds in 1973 schreef: "It has been suggested that one of the main achievements of the Chinese acupuncturists has been their discovery of so many sites at which a needle can be safely inserted".

Totale kosten: 178 miljoen

Een substantiële reactie van de Nederlandse acupuncturisten op de Maastrichtse publicaties is uitgebleven. Men reageert voornamelijk verongelijkt dat men niet bij het onderzoek betrokken is geweest. Anderen wijzen op de grote ouderdom van de acupunctuur en derden beweren dat er een verkeerd soort acupunctuur is beschreven en onderzocht. De gelovigen zullen zich dus wel niet laten overtuigen en zo gaat dat meestel bij dit soort effectiviteitsonderzoek. Op de waarde van dit type onderzoek en de voorliefde van de Maastrichtse epidemiologen daarvoor zullen wij in een volgend artikel toekomen.

Intussen bloeit in ons land de Chinese naaldkunst, met meer dan 1000 beoefenaren, talrijke opleidingen (zelfs, schande, op universitair niveau, zie de foto) en met vergoeding ervan door de Aanvullingsfondsen van de ziekenfondsen en talrijke particuliere ziektekostenverzekeraars. Totale kosten ervan ongeveer 178 miljoen gulden per jaar.

Zou Gerard Reve gelijk hebben toen hij stelde dat wij leven in de "Eeuw van de Aap"? Ook daarover meer in het tweede artikel.

CR

H. VAN DER UPWICH WEER EENS AAN 't WOORD

Het is al weer een aantal jaren geleden dat in wat toen nog het Maandblad tegen de Kwakzalverij heette de naam van de Bussumse natuurarts H. van der Upwich werd genoemd. Van de thans 91-jarige heer Van der Upwich is bij Ankh Hermes te Deventer een biografie verschenen. Zo bleek ons uit het Nieuwsblad Gezondheidszorg. Er staat een kleurenfoto bij van de bejaarde arts met zijn dochter, beiden kennelijk in goede gezondheid. Het zij hun van harte gegund!

Van der Upwich was vooral bekend om het toepassen van braakkuren bij patiënten. Hij paste dat toe voor de behandeling van chronische kwalen als astma, migraine, hooikoorts. Hij deed ook aderlatingen, bezigde Spaanse vliegpleisters en bloedzuigers. Uit zijn boek blijkt dat hij nog altijd vasthoudt aan deze eenvoudige middelen (uit de zeer oude doos!) Hij schudt ook het hoofd over natuurartsen die deze methoden te tijdrovend vinden en misschien te riskant en al gauw geneigd zijn toch maar weer naar de pillen en de acupunctuur te grijpen. Daarom geeft hij nu, "voor zijn dood" zijn "medische geheimen" prijs. "Geheimen" uit de dagen van Paracelsus.

NOG EENS: VASOLASTINE TOONT GEEN BEWIJS VAN ENIGE WERKZAAMHEID

Hierbij aanvullende informatie over Vasolastine, naar aanleiding van het artikel in het decembernummer van ons Actieblad.

Zoals terecht vermeld in dit artikel vonden Nederlandse onderzoekers nagenoeg geen eiwit in dit preparaat; de aanprijzing van vasolastine als enzympreparaat werd hierdoor heel onwaarschijnlijk. Theoretisch bleef echter de mogelijkheid bestaan, dat Vasolastine op andere wijze werkzaam zou zijn; daarom werd enkele jaren geleden een nieuw dierexperimenteel onderzoek van dit preparaat ingezet bij het Rijks Instituut voor Volksgezondheid en Milieuhygiëne (RIVM).

Aanleiding daartoe was de ontwikkeling van een beter dierexperimenteel model voor arteriosclerose bij de mens. Met de proeftechniek die in de zestiger jaren werd gebruikt kon men wel een ophoping van cholesterol in de vaatwand bereiken bij konijnen, maar niet de bloedingen, het afsterven van weefsel en de bindweefselvorming die arteriosclerose bij de mens kenmerken.

Met een later ontwikkelde methode kan men echter bij konijnen een beeld van de vaatwand doen ontstaan dat grote gelijkenis vertoont met dat van arteriosclerose bij de mens.

In het onderzoek door het RIVM kregen twee groepen konijnen zes maanden lang een cholesterolrijk dieet. Twee van deze groepen kregen na de eerste drie maanden een lage of een hoge dosis Vasolastine, de andere twee groepen dienden als controle. Na zes maanden werd een deel van elke groep opgeofferd voor onderzoek van de vaatwand; de overige dieren van elke groep kregen een cholesterol-arm dieet, en het onderzoek werd met hen voortgezet.

Het RIVM-rapport over de eerste zes maanden van het onderzoek vermeldt het ontstaan van arteriosclerotische veranderingen in de aorta en de kransslagaders van het hart bij konijnen van alle groepen: toediening van Vasolastine had hierop geen effect, evenmin op de verhoging van het cholesterolgehalte van het bloed of andere afwijkingen in de stofwisseling van vetten.

Dit rapport is verkrijgbaar bij het RIVM (nummer 318512001; 152 pagina's, f 30,-).

J. VAN NOORDWIJK

VOLKSUNIVERSITEIT

In vroegere jaargangen van ons blad vindt men meer dan eens de naam terug van de helderziende Jack F. Chandu. Hij werkt thans op een ander niveau. Volgens het voorjaarsprogramma van de Volksuniversiteit Rotterdam leidt hij nu "workshops". Zowel op 26 april als op 3 mei a.s. vindt onder zijn leiding een workshop "Holistische Psycho-medische diagnostiek" plaats. Pendel- en auradiagnostiek vallen er onder! Voor f 17.50.

KWAKZALVEN

Drs. P.C. Bügel is coördinator van de huisartsenopleiding aan de Groninger Rijksuniversiteit. Hij is auteur van het boek "Tactiek voor de huisarts" en heeft grote belangstelling voor placebo-effecten en daarmee ook voor de zogenaamde alternatieve geneeskunde. Onder de titel "De helende illusie van de homeopathie" verscheen in Intermediair van 31 maart 1989 van zijn hand een uitstekend artikel. Hij betoogde daarin o.a. dat het feit dat zoveel artsen regelmatig homeopathische middelen voorschrijven zonder twijfel voorkomt uit het ontbreken van iedere training in wetenschappelijk denken in de medische studie.

Met instemming van de auteur publiceren wij hier een van zijn columns uit de Groninger Universiteitskrant. Hoewel enerzijds sommigen wellicht bij lezing ervan af en toe de wenkbrauwen zullen fronsen, moet anderzijds iemand die het verhaal zonder glimlach van herkenning kan lezen wel volkomen wereldvreemd zijn.

Kwakzalven is een lukratieve bezigheid. Een kwart van de Nederlandse bevolking maakt af en toe gebruik van alternatieve geneeswijzen. Meer dan de helft der bevolking gelooft in zulke uiteenlopende zaken als magnetisme, helderziendheid, aardstralen, astrologie, gebedsgenezing en dergelijke. Het aantal alternatieve genezers wordt momenteel geschat op 5000. De hoeveelheid geld die in deze sektor omgaat op 500 miljoen. Dat betekent dat de gemiddelde kwakzalver zo'n ton per jaar inkasseert. In de reguliere gezondheidszorg gaat zo'n 30 miljard om, maar daar hebben we het nu even niet over.

Ik heb dus besloten mijn zuinig gehonoreerde baan bij de Universiteit op te geven en eindelijk eens een grote slag te slaan. Ik begin een kwakzalverskliniek. Ik noem deze natuurlijk niet zo, ik noem hem: Holistic Healing Center, het H.H.C. Een alternatief A.M.C. zeg maar.

De reguliere klassificeringsdeskundigen onderscheiden zo'n 5000 ziekten. Driekwart daarvan geneest vanzelf en van het overgebleven kwart is zo'n 20 procent gevoelig voor placebo-effecten. Het H.H.C. kan dus naar waarheid stellen dat zij voor 80 procent van alle bestaande ziekten een remedie heeft. In grote advertenties zullen de meest wonderbaarlijke voorbeelden hiervan den volke kond gedaan worden.

Bij het binnentreden in het H.H.C. ondertekenen de patiënten een formuliertje dat het H.H.C. machtigt op hun rekening, dit om administratieve poespas te vermijden.

Het H.H.C. zal in afdelingen gesplitst worden. De patiënten rollen eerst door een diagnostische afdeling. Zij worden hier onderzocht door een iriscopist, een anthroposoof en een astroloog. Dezen zullen middels intercollegiaal overleg tot een holistische diagnose komen, die zowel stoornissen in het lichaam, de geest en de ziel omvat.

Vanuit de Holistische Diagnose Afdeling stromen de patiënten door naar behandel eenheden: de Holistic

Therapeutic Divisions (H.T.D.'s).

Afhankelijk van de diagnose krijgen zij een pakket behandelingen. In alle gevallen is hydrotherapie en acupunctuur geïndiceerd. Vaak treffen we ook manuele therapie, celtherapie, electrotherapie, bioritmiek en haptonomie in het pakket aan. Sommige aandoeningen worden bestreden met yoga en hypnose, terwijl andere patiënten baat hebben bij homeopathie en kruidengeneeskunde. Volksgeneeskundigen en voedingstherapeuten geven nuttige voorlichting over leefregels. In apart gestyleerde ruimtes werken paranormale genezers zij aan zij met gebedsgenezers. Om een flinke produktie te garanderen zullen al deze genezers gehonoreerd worden via het verrichtingstelsel dat hun specialistische collegas in de gewone ziekenhuizen ook zo ijverig maakt. De opzet van het gebouw dient zo te zijn dat steeds verdiepingen bijgebouwd kunnen worden voor nieuwe geneeswijzen. Belangrijk is een goede leiding. Voor de beeldvorming zie ik hier graag een arts. De advertentie voor deze stroman dient in ieder geval een astrologisch eis te bevatten. "Onze gedachten gaan uit naar een stabiele en geduldige stier, die toegewijd en vasthoudend het H.H.C. bestiert." Omdat we in een in Kwak gelovende arts zoeken zal ook de eis gesteld worden dat hij/zij "Praktizerend homeopaath, anthroposoof of beide dient te zijn, met positieve instelling tegenover alternatieve en niet-westerse geneeskunde". Tenslotte zou nog, voor de veiligheid, toegevoegd kunnen worden: "Een positief-kritische houding ten opzichte van samenwerking met de reguliere geneeskunde strekt tot aanbeveling".

PETER BÜGEL

EEN AURA-CURSUS IN ZEIST

In eenvoudig Engels kon men in de afgelopen herfst in Zeist een cursus volgen "om via de eigen sensitiviteit" — klinkt goed niet waar? — iets van de aura te zien of te voelen. Om iets te zien en te ervaren dat in het geheel niet bestaat! Maar hoever deze volksverlakkerij gaat ontwaarden wij onlangs bij het zien van een z.g. tee-vee service-rubriek van de Avro, waar men er niet voor terugdeinsde om de z.g. Kirlian-foto's te laten zien van een voet: een trucje met een bepaalde hoogfrequente elektrische stroom. Op die manier gefotografeerd heeft ook een paperclipje een uitstraling, een aura dus. Op de Zeister cursus kreeg men ook het verschil in effect op de aura te zien veroorzaakt door het dragen van edelstenen en sieraden of verschillende materialen in de kleding. Bont wordt bijna niet meer gedragen maar wat moet men er van denken als de aura van het dier zich vermengt met de aura van de draagster? Onze fantasie schiet te kort.

GEGRIEPT

Drs. A.L. Ternee laat ditmaal verstek gaan: hij is gegrepen door de griep.

TOEN DE DUITSE ARTS R. VOLL ZIJN HOOFD LELIJK STOOTTE

In de jaren vijftig gebeurde het dat de Duitse arts R. Voll zijn hoofd eens lelijk stootte. Toen hij van de resulterende versuffing bijkwam kreeg hij plotseling een lumineus idee. Hij roerde de vaderlandse homeopathie, de oud-Chinese acupunctuur en de moderne electrotherapie eens flink door elkaar en hij was op dat moment de uitvinder van de zogenaamde electroacupunctuur. In deze electroacupunctuur van Voll (EAV) wordt de opvatting gehuldigd dat de zogenaamde acupunctuurpunten (die zoals wij allen weten helemaal niet bestaan) in verbinding staan met inwendige organen en dat een via deze punten gevoerde elektrische stroom een bepaald patroon vertoont bij ziekte van deze organen. Door de weerstand te meten en in curves uit te zetten stelt de EAV-dokter zijn diagnose. Door de patiënt vervolgens een ampul met homeopathisch of isopathisch middel in de hand te stoppen kan hij de juiste geneesmiddelkeuze vaststellen. Deze is namelijk gevonden als de afwijkende metingscurve ("Zeigerabfall") blijkt te zijn gecorrigeerd.

Goed betaalde consulten

Hoewel elk normaal mens op zijn klompen aanvoelt dat dit alles pure kwakzalverij en wartaal is, heeft de EAV zich ook in ons land verspreid. De EAV-dokters behoren tot de best betaalde alterneuten in ons land met tarieven van f 250,- tot f 300,- per half uur. Met name in kringen van alternatieve tandartsen is deze waanzin populair en de Haarlemse tandartsen Bong en Neelissen behoren tot de grote voorvechters van deze methode. Het is niet minder dan beschamend dat het Nederlandse Tandartsenblad regelmatig publicaties van hun hand heeft opgenomen in zijn kolommen.

Voor al diegenen die menen dat uit bovenvermelde beschrijving wederom slechts vooringenomenheid en wereldvreemd conservatisme spreekt willen wij hier citeren uit een fraai onderzoek dat de Leidse medisch doctorandus M.A. Klein Breteler verrichtte en dat wij van hem mochten ontvangen. Hij deed zijn onderzoek in het kader van een afstudeerscriptie en werd daarbij gesuperviseerd door de aan de vakgroep Fysiologie verbonden electrofysioloog Dr. R.J. van den Berg en door de eveneens aan de Leidse universiteit verbonden cardioloog Dr. J.J. Schipperheyn. Hij deed zeer consciëntieus en lege artis (volgens de regelen der kunst) metingen bij gezonde proefpersonen en bij hartpatiënten met bekende afwijkingen (van het type dat volgens Voll goed te diagnostiseren is met behulp van EAV).

Vernietigende conclusies

De conclusies van zijn onderzoek zijn even voorspelbaar als vernietigend. Zo blijken de huisweerstandscurven absoluut niet te correleren met de hartafwijkingen en vooral afhankelijk te zijn van de (niet te standaardiseren en dus ook goed te manipuleren) druk van de electrode op de huid. Er is hier sprake

van misleiding en bedrog. De metingen op acupunctuurpunten bleken sterk wisselend en niet reproduceerbaar. Bij de medicijntest is er sprake van schijnmetingen zonder enige betekenis en kan er zeker schade ontstaan voor de patiënt als er daadwerkelijk conclusies uit de metingen worden getrokken. De therapie bij de "focusdiagnostiek" met behulp van EAV kan bijv. nog wel eens leiden tot het trekken van kerngezonde kiezen of tanden enz. enz.

De EAV telt in ons land (volgens de bekende encyclopedist van de alternatieve geneeskunde P. van Dijk in 1986) ongeveer 400 beoefenaren. Deze beoefenaren hebben een eigen vereniging, die ressorteert onder het Artsen Overleg voor Additieve Geneeswijzen, zij geniet duidelijk erkenning binnen de kring van de Nederlandse Maatschappij ter Bevordering der Tandheelkunde en heeft ook een goede pers bij de Consumentenbond. Wij zien nog maar weinig belemmeringen voor opname van de EAV in het ziekenfondspakket. Misschien kan ook over deze alternatieve geneeswijze eens een motie in de Kamer in stemming worden gebracht, dan kan het daarna snel genoeg geregeld zijn. Er zijn precedentes!

TWEE STELLINGEN

De penningmeester van de Vereniging tegen de Kwakzalverij, de heer H.A.M. Voorbij promoveerde op 13 december j.l. aan de Vrije Universiteit Amsterdam tot doctor in de geneeskunde. Zijn proefschrift was getiteld "Dendritic Celles and the development of thyroid autoimmune disease and type I diabetes mellitus". Bij zijn promotie verdedigde hij dertien stellingen. De voorlaatste luidde: "Een meerderheid van stemmen in de Staten-Generaal maakt van Haarlemmer olie nog geen penniciline" (C.N.M. Renckens NRC Handelsblad 22 mei 1989.) En de laatste dertiende stelling, de traditionele schertsstelling luidde: "Dat het getal 13 ongeluk zou brengen is bijgeloof en dient naar het rijk der kwakzalvers verwezen te worden".

IN ONVERVALST WIJKS

Ernest en Iet Bresser, beheerders van het nieuwe theatercentrum Het Rondeel te Wijk bij Duurstede willen zich in de toekomst breder oriënteren op het specifieke gebied van Paranormale verschijnselen. Dat belooft dus wat, daar in Wijk bij Duurstede. Willem van Hoorn vertelt in het Utrechts Nieuwsblad dat de Soester paragnost Ronald Groenestein er in navolging van wijlen Gerard Croiset de "stoelenproef" deed. "Bij u hoor ik klokgelui", zei de paragnost tegen een een wat oudere vrouw. Zij reageerde in overvalst Wijks dat dat klopte, "want ik woon vlakbij de kerk".

LEZENSWAARDIGE BUNDEL OVER EEN TAMME DISCUSSIE

Van 1984 tot 1987 werd door de Engelse Royal Society of Medicine een serie van acht colloquia georganiseerd rond het thema "conventionele en complementaire benaderingen van gezondheid". In de introductie van het hierover recent verschenen verslag "Talking Health" spreekt de initiator van de colloquia Sir James Watt over een "Attempt At Bridge Building". Het voorwoord van de bundel werd geschreven door prins Charles, wiens prikkelende toespraak voor de BMA in 1983 al voor meer opschudding in de Britse medische kringen heeft gezorgd. De BMA stelde een werkgroep in die het reeds in ons Actieblad besproken rapport "Alternatieve Therapy" produceerde. De BMA stelde zich hierbij op een gezond orthodox standpunt met betrekking tot de alternatieve sector en gaf korte, meestal afkeurende commentaren op een bonte reeks alternatieve behandelmethodeën.

De Royal Society was kennelijk niet onverdeeld ingenomen met het BMA rapport, dat als eis voor erkenning van alternatieve therapieën een wetenschappelijk bewijs voor de werkzaamheid ervan eiste. Uitgenodigd werden vertegenwoordigers uit de sectoren: osteopathie, chiropractie, acupunctuur, homeopathie, natuurgeneeswijze en kruidentherapie. Om een zinvolle discussie mogelijk te maken moesten alle sprekers een academische opleiding achter de rug hebben (!). De sfeer tijdens de colloquia moet er een van maximale oecumene zijn geweest, want van een pittige discussie blijkt weinig.

De alternatieven presenteerden zich so salonfähig mogelijk, om toch vooral serieus te worden genomen door de conventionele medici. De bereidheid om hun diverse behandelmethodeën te toetsen was omgekeerd evenredig met de hoeveelheid methodologisch correcte proefnemingen die er thans beschikbaar zijn. De sfeer van "sweet reasonableness" wordt ook getekend door de uitspraak van een conventionele medicus dat bij gewone artsen ook waarschijnlijk slechts twintig procent van de toegepaste behandelingen een wetenschappelijk bewezen werkzaamheid zou hebben. Zo worden de verschillen tussen regulier en alternatief al snel zeer klein! Niet alle sprekers waren content met de tamme sfeer tijdens de colloquia en enkelen hadden, gezien de grote verschillen in theoretische achtergrond tussen beide groepen eerder een "robust en healthy argument" verwacht, in stede van de "exchange of generalities couched in the language of polite diplomacy" (prof. Michael Baum).

Naast conventionele artsen en alternatieve genezers kwamen nog enkele buitenlandse sprekers aan het woord over de situatie in Nederland (Van Es), U.S.A. en Zuid-Afrika. De Engelse staatssecretaris van gezondheidszorg voerde het woord,

o.a. over het probleem van de keuzevrijheid van het individu versus de bescherming van de consument in de gezondheidszorg. De bundel besluit met bijdragen van een theoloog over pastorale zorg en van een leek, die als buitenstaander commentaar gaf op de discussies.

Onze lezers zullen niet alle bijdragen gelijkelijk kunnen waarderen, maar alles bijeen genomen toch zeker een lezenswaardige bundel voor een prettige prijs.

"Talking Health". Uitgave Royal Society of Medicine Services Ltd. 1988. 167 pp. ISBN 0-905958-64-0. Prijs f 27,65.

VOORZITTER GISPTE BOEK VAN DEFARES

Gedurende een aantal zaterdagochtenden heeft de voorzitter van de Vereniging tegen de Kwakzalverij de heer C.N.M. Renckens van de VARA over de radio de gelegenheid gehad een aantal voorbeelden van duidelijke kwakzalverij aan de schandpaal te nagelen. Dat geschiedde in korte toespraakjes van twee à drie minuten: kort maar krachtig. Zo keerde hij zich ook tegen een onlangs verschenen boek van prof.dr. J.G. Defares "120 jaar jong", een uitgave van Strengholt.

Defares heeft een basis-opleiding genoten als arts maar is biochemicus. Tot eind jaren zeventig was hij als hoogleraar in de mathematische biologie verbonden aan de Rijksuniversiteit te Leiden. Op de titel "professor" heeft hij dus thans geen recht meer. Hij bedient er zich overigens geregeld van. Hij exploiteert een privékliniek te Leiden en houdt zich daar bezig met "levens-verlenging".

Defares past in de kliniek o.a. de celtherapie van Niehans toe — een zeer omstreden methode zoals men weet. Degenen die onder "behandeling" van Defares zijn kunnen als redelijk welvarend worden beschouwd. Een Haarlemse patiënte vertrouwde aan een verslaggever toe dat ze al zeven jaar naar Defares gaat. Dat kost haar 4000 tot 6000 gulden per jaar.

Voorzitter Renckens noemde het boek in zijn "chronique scandaleuse" voor de Vara-radio "een vod" en waarschuwde o.a. voor de zeer hoge kosten van een "computer-gestuurd programma" van Defares om veroudering tegen te gaan. In het boek berijdt de heer Defares bekende stokpaardjes als de omstreden chelatie-therapie en, de al genoemde celtherapie. In het boek is een foto van de auteur afgebeeld met twee bejaarde patienten die een infuus krijgen in de kliniek te Leiden: de chelatietherapie.

SPEEKSEL PER POST

In Amerika worden veel speekseltests gehouden. Dat kan nu ook in Nederland. Protevit in het West-Brabantse Fijnaart stelt het publiek in de gelegenheid om speeksel in speciale verpakking naar Amerika te sturen. "Daar wordt het functioneren van uw organen

door vergelijking met andere bekende patronen op 24 "onderdelen" onderzocht. "De daarop voorgeschreven geneeskrachtige planten", aldus een advertentie van Protevit, "vormen een zeer persoonlijk behandelingsadvies dat u direct thuis ontvangt", Prijs voor dit onderzoek circa 95 gulden. Protevit levert ook de voorgeschreven kruidentincturen. Regulier werkende artsen bevestigden 75 pct. van de testuitslagen, aldus nog steeds de advertentie van de Fijnaartse onderneming, homeopathische artsen waren het met ruim 95 pct. eens!.....

HOOFDPIJN-PROJECT

Joop ter Haar, paranormaal genezer te Zeist, opgeleid bij de Academie voor Natuurgeneeskunde te Meppel, doet aan een "hoofdpijnproject". Lumen Naturae te Rhenen die geneesmiddelen vervaardigt op basis van plantenstoffen levert gratis de geneesmiddelen. Ter Haar gaat nog eens het wiel uitvinden en wil met behulp van hypnose, regelmatige medicatie en vragenlijsten de diagnose stellen. Ook reguleren van de gal-leverfunctie behoort tot dit terrein. Klinisch psycholoog R. Zwijzen en socioloog L. Rijnbeek helpen een handje mee met het dubbelblind onderzoek naar hoofdpijn. De Zeister Niéuwsbode idem dito: een artikel van bijna een halve pagina compleet met adres en telefoonnummers van de ondernemende Joop ter Haar. Om hoofdpijn van te krijgen.

CORRESPONDENTIE

DOLKSTOOT IN DE RUG VAN REGULIERE ARTSEN Aanhangers van bizarre nosoden- leer krijgen nu hun kans

Per 1 mei 1989 werden de ziekenfondsen verplicht gesteld om homeopathische en antroposofische geneesmiddelen volledig te vergoeden. Tegen deze maatregel, die een dolkstoot is van WVC in de rug van alle artsen die rationeel en gewetensvol geneesmiddelen voorschrijven, heeft onze vereniging zich reeds krachtig uitgesproken. Als farmacologische criteria niet meer worden aangelegd en er zelfs geen register (een lijst dus) bestaat van de middelen die vergoed moeten worden dan is wildgroei van deze sector onvermijdelijk.

Obscure bedrijfjes

De praktijk leert dan ook dat allerlei obscure bedrijfjes nieuwe preparaten op de markt brengen die, als ze aan de Duitse eisen voldoen, onmiddellijk vergoed moeten worden. Uw bestuur heeft gemeend over deze ontwikkeling een brief te moeten verzenden aan de vaste kamercommissie voor de volksgezondheid. De schade voor de ziekenfondsen blijft gelukkig

redelijk beperkt omdat nog altijd 40% van de huisartsen en 99% van de specialisten geen homeopathische middelen voorschrijft, terwijl de grote farmaceutische industrieën hun goede naam niet te grabbel willen gooien en geen belangstelling hebben voor deze markt.

Maatschappelijke aanvaarding?

Wij namen intussen ook met redelijke tevredenheid kennis van het advies dat de Geneesmiddelencommissie in december 1989 uitbracht aan de staatssecretaris. Men stelde daarin o.a., dat indien als criterium voor een vrijstelling van een registratie maatschappelijke aanvaarding zal gaan tellen, dat dan de Wet op de geneesmiddelenvoorziening op belangrijke punten wordt ontkracht. De commissie betoont zich voorstander van registratie van de voor vergoedingen in aanmerking komende middelen. Er zouden dan vereenvoudigde en sterk verlichte toelatingscriteria moeten worden ontwikkeld. Helaas gaat de Geneesmiddelencommissie niet zover dat zij aan reguliere en alternatieve middelen dezelfde eisen wenst te stellen, want dan zouden wij onmiddellijk van de heilloze 1 mei-maatregel verlost zijn. De orde zou dan met betrekking tot de geneesmiddelenvoorziening bijna weer zijn hersteld (de enige uitzondering blijft het kwakzalversmiddel *Vasolastine* dat ook zonder registratie vergoed wordt! Zie over *Vasolastine* voorts pag. 3 van dit nummer)

We laten de tekst van onze brief hier gedagtekend 21 december 1989 integraal volgen:

Geachte commissie,

De wijziging inzake het Besluit Farmaceutische hulp ziekenfondsverzekerden van 1 mei 1989 wordt thans gedurende ruim een half jaar in de praktijk toegepast. Middels dit schrijven willen wij u attent maken op enkele ontwikkelingen die wij signaleren en die wij minder gewenst achten.

Het zij hier voor de volledigheid nogmaals gesteld dat onze Vereniging met bovenvermelde maatregel allerminst gelukkig is. Immers de werkzaamheid van homeopathische en antroposofische middelen is nooit aangetoond en in feite vrijwel nihil. Controle en registratie van deze producten is nauwelijks mogelijk omdat de chemische samenstelling van de middelen oncontroleerbaar maar ook irrelevant is. Erkenningsvoorwaarde is, zoals u bekend, slechts dat de middelen zijn bereid volgens de "Amtliche Ausgabe 1978 + Nachträge van het "Deutsche Homöopathische Arzneibuch".

Het is echter nu niet onze bedoeling om alle bezwaren tegen deze 1 mei maatregel nog eens te presenteren. De maatregel is een uitvloeisel van een unaniem in het parlement aangenomen motie van die strekking en wij hebben ons er dus voorlopig bij neer te leggen.

Er vinden thans echter ontwikkelingen plaats waar-

van wij ons afvragen of deze passen in de geest van bovenvermelde maatregel.

Ten eerste worden er thans allerlei produkten op de markt gebracht die bijvoorbeeld kruiden bevatten. Deze zouden normaliter niet voor vergoeding in aanmerking komen, maar door een truc worden ze listiglijk binnen de wettelijke erkenningseisen gebracht, zo worden namelijk gewoon "oertinctuur" genoemd.

Een tweede ontwikkeling die wij waarnemen is een dreigende wildgroei van de zogenaamde nosodenmiddelen. De aanhangers van de nosodenleer zijn te beschouwen als een sekte binnen de homeopathie en maken "geneesmiddelen" van sterk verdunde weefsels, vloeistoffen, bacteriën en (al of niet zieke) organen. Het "Deutsche Homöopathische Arzneibuch" vermeldt alleen de verplichte bereidingswijze, het aantal en de keuze van de grondstoffen is echter ongelimiteerd en kan vrijelijk worden uitgebreid. Zo zijn er dus producten in de handel als "Appendicitis D 6", "Mammacarcinoom D 4", "Gonorrhine D 20" enz. enz. Het is voor het Nederlandse geneesmiddelenbeleid beschamend dat dit soort bizarre produkten, bedoeld voor aandoeningen waarvoor effectieve reguliere therapie beschikbaar is, thans voor ziekenfondsrekening kunnen worden voorgeschreven.

De ontwikkeling in ons land wijkt na de 1 mei maatregel ook af van trends in de rest van Europa. Het Duitse Bundesgesundheitsamt tracht in de Bondsrepubliek een begin te maken met sanering van de enorme hoeveelheid zogenaamde natuurgeneesmiddelen en in Italië is dit jaar een wet van kracht geworden waarbij homeopathische produkten niet meer buiten apotheken mogen worden verkocht. Voor deze middelen mag daar ook geen reclame meer gemaakt worden terwijl de verkoop van nosoden in Italië inmiddels categorisch verboden is.

Wij verzoeken u dringend aan de hierboven vermelde feiten nog eens de nodige aandacht te willen schenken.

Hoogachtend,
namens de Vereniging tegen de
Kwakzalverij,

(w.g.) C.N.M. Renckens, voorzitter

MEER DUIDELIJKHEID !

Een reactie op de oproep tot meer duidelijkheid van de huisartsen ten aanzien van alternatieve behandelingen etc. in uw Actieblad van december 1989.

Er zijn verschillende redenen om ons ongerust te maken; vele huisartsen hebben nauwelijks tijd, geld en dus proportionele middelen om hun stem of protest te laten horen en de diverse beroepsorganisaties laten evenmin iets van zich horen!

Enkele korte opmerkingen:

– plm. 68 pct. van de preparaten in de "Vogelgids" bevatten alcohol (van 1 pct. tot 90 pct, meest tussen 50 en 60 pct.)

– patiënten verzoeken huisartsen om handtekening op "alternatief recept"; doet de huisarts dit niet dan geeft de genezer het advies een andere huisarts te kiezen.

– op poliklinieken, sportvelden, scholen, bij fysiotherapeuten e.a. worden zonder tussenkomst van een arts beslissingen genomen omtrent diagnoses en therapieën geadviseerd, zodanig dat een later in de arm genomen arts voor flinke dilemma's wordt gesteld...

Er zijn door elke huisarts vele, vele voorbeelden te geven, bijna dagelijks, hoe de "kwakzalverij" in vele gedaanten een deel van de medische consumptie tot zich trekt: ik ondersteun derhalve uw oproep tot duidelijkheid!

J.H.J.M. GIELKENS

BRAZILIAANS ENERGIEZAAD

Nu langzamerhand iedereen weet van het Braziliaanse Amazonegebied, van het bedreigde regen-oerwoud — nu gooien de "geneesmiddelen" uit dat bijzondere land hoge ogen. In zijn voordracht voor de Vereniging tegen de kwakzalverij op 23 september van het vorige jaar noemde dr. P.A.G.M. de Smet een heel rijtje van produkten die uit Brazilië worden ingevoerd en die volgens de importeurs wonderen bewerkstelligen.

Een daarvan is het energiezaad. We vinden er iets over in de rubriek "produkt-informatie" van het blad Panacea. Dat energiezaad Rio Amazona Guarana wordt overigens als voedingssupplement gepresenteerd. Uit de schil van de rode vruchten van de klimplant Guarana komen drie — of twee — witte zaden met een donkere vlek, die een "angstaanjagende" gelijkenis tonen met het menselijk oog. Daar zijn we weer bij de antropomorfe magie van dieren en dingen en het toekennen van bijzondere krachten aan die dieren en dingen.

Hoe dan ook — de guarana-zaden worden in Brazilië vermalen en dienen jagers en vissers in het oerwoud tot voedsel. Volgens de auteur in Panacea krijgen ouderen er een hogere vitaliteit door en kan het bij een afslankkuur het hongergevoel wegnemen. Twintig capsules zijn voldoende voor 10 dagen. En er zit een mooi etiket met een man eenzaam in het oerwoud en de aanlokkelijke tekst: "voor een heldere geest in een energiek lichaam, een snel en lang werkzaam natuurprodukt".